

7. Ягер Дж. Деловой протокол: стратегия личностного успеха: [пер. с англ.] / Джен Ягер. – М.: Альпина бизнес букс: Деловая культура, 2004. – 343 с.

Єршов Б.В.

студент;

Смогла Н.В.

*викладач, спеціаліст вищої категорії,
Білгород-Дністровський морський рибпромисловий технікум»*

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК НЕОБХІДНОЇ УМОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Серед проблем політичного, економічного, соціального характеру, якими характеризується розвиток людства на початку третього тисячоліття, особливо гострою є екологічна. Стихійна діяльність людини як основна природоперетворююча сила призвела до екологічної кризи.

Технократична парадигма мислення, що була характерною для ХХ століття, вбачала вихід з цієї ситуації у контролі за промисловими технологіями, прийнятті природоохоронних законів, створенні екологічно чистих підприємств та інших корективах технічного прогресу. З цих позицій здійснювалося виховання бережливого ставлення до природи у кожного громадянина України, освоєння підростаючим поколінням екологічної культури, гармонії співжиття людини з живою природою.

Особливості екологічної кризи в сучасних умовах відрізняються від передумов її виникнення в минулому. Якщо раніше екологічні кризи носили локальний характер, то зараз виникла загроза глобальної кризи, яка вже реалізується внаслідок необміркованого природокористування, необмеженого росту населення планети, неусвідомлення результатів і темпів наближення екологічної катастрофи за умов продовження руйнування людиною біосфери і відсутності змін у формуванні екологічної свідомості кожної особистості.

На думку академіка М. Моїсеєва, здатність правильно використовувати і регулювати міць сучасного суспільства, виконуючи вимоги екологічного імперативу, й визначає рівень його екологічної культури, суть екологічного мислення [3, с. 232].

Актуальність проблеми полягає в тому, що формування екологічного мислення є необхідною умовою усвідомлення залежності життєдіяльності людини від загальних законів природи, формування екоцентричного світосприйняття особистості ХХІ століття. Різноманітні підходи до пізнання навколишнього світу переконують, що трансформація України в екологічно «чисту» державу можлива лише за рахунок ставки на знання, досвід, традиції і інновації. Для цього необхідно розвивати у особистості екологічне мислення.

Екологічне мислення – це рівень знань, культури, виховання, за якого кожна людина в своїй професійній і непрофесійній діяльності наслідує мету створення і організації найкращих умов психоемоційного, природного і суспільного середовища для подальшого розвитку людини, збереження і розвитку її здоров'я [1, с. 191]. Воно постає процесуальним аспектом екологічної свідомості, невід'ємною частиною екологічної культури особистості, інтелектуальним базисом її формування і розвитку.

Дослідження вчених вказують, що екологічне мислення як особлива категорія, відображає навколишню дійсність через призму взаємовідношення двох найважливіших її складників: світу людини і світу природи.

У процесі екологічного мислення людина виходить за межі чуттєвого пізнання і починає осягати такі властивості предметів і явищ навколишнього світу, які безпосередньо не дані у чуттєвому відображенні, тобто мислення розпочинається там, де чуттєве відображення є недостатнім.

І. Кондратьєв розглядає мислення як єдність закономірностей розвитку природи, суспільної діяльності людини як суб'єкта практичної і пізнавальної діяльності [2, с. 21]. Мислення трактується в контексті багаторівневого теоретичного осягнення світу в тісному переплетенні з практично-духовним його освоєнням, з формами суспільної самосвідомості людини.

Екологічне мислення дозволяє сконцентрувати знання, які передбачають усвідомлення та відображення екологічної ситуації на основі проникнення в суть взаємозв'язків суспільства з природою і створення передумов для формування поглядів, що передбачають пріоритет екологічних цінностей.

Необхідними компонентами сформованого екологічного мислення є:

розвинене логічне мислення як необхідний інструмент осмислення інформації, встановлення закономірностей і взаємозв'язків в системі «людина-природа», «людина-навколишнє середовище», сутності внутрішніх процесів і необхідних умов збереження людини як виду, особистості, її інтелекту;

розвинене образне мислення, пов'язане з естетичним сприйняттям середовища, з процесом переходу отриманої інформації в особистісно-значуще знання, асоційоване з власним досвідом людини, образами її уяви і пам'яті;

– творче мислення, що відрізняється оригінальністю, нестандартним підходом до розв'язання проблем як екологічних, так і екопсихологічних (в освіті, вихованні, формуванні екологічної культури особистості).

Екологічне мислення вимагає дослідження сукупності взаємозв'язків, взаємовпливів абіотичних і антропогенних чинників з урахуванням людського фактору і можливих наслідків людської поведінки, умов забезпечення майбутнього людства. До них можна віднести:

усвідомлення єдності Людини і Природи, Людини і Всесвіту;

усвідомлення права на життя для кожного суб'єкта (об'єкта) біосфери;

неможливість припинення існування будь-якого елемента Універсуму, виходячи з бажання іншого;

необхідність пізнання законів Всесвіту, розвитку природи для координації діяльності людства, самопізнання і самосвідомості людини;

об'єктивна неможливість зміни параметрів навколишнього середовища в окремо взятому місці без зрушень в усій системі в цілому;

усвідомлення катастрофічності для існування людства подальшого розвитку техногенної цивілізації;

усвідомлення розв'язання першочергових екологічних і психолого-екологічних завдань задля припинення самознищення [6, с. 82].

В зв'язку з формуванням екологічного мислення сучасної людини постає проблема формування культури життєдіяльності людини, культури споживання, екологічної культури, культури мислення, здоров'язбереження, розвитку вищих потреб особистості.

Вплив культурного середовища на формування екологічної культури індивіда є одним з провідних чинників ефективності формування екологічного мислення особистості, екологічної свідомості і екологічної культури взагалі.

Ю. М. Швалб запропонував поняття екологічності в контексті міжособистісної взаємодії і характеристики середовища [7, с. 426].

Глибинна сутність екологічної культури – це творча діяльність людини, спрямована в майбутнє. Отже, розвиток творчого потенціалу особистості, креативності, стає провідним чинником формування екологічної культури особистості, розвитку екологічного мислення.

Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту. Концепція екологічної освіти України передбачає: підготовку громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи [5].

Екологічна педагогіка, освіта, як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості, повинна спрямовуватись на формування екологічної культури, як складової системи національного і громадянського виховання всіх верств населення України, а також на професійну екологічну підготовку через базову екологічну освіту.

Але існуюча система екологічної освіти виявляється недостатньою. Тому програми формування екологічної культури особистості мають включати як освітні засоби, так і просвітницьку діяльність, спеціально організовані соціокультурні акції, роботу засобів масової інформації, громадських об'єднань, організацію дозвілля студентської молоді.

Отже, екологічна ситуація в світі досить складна і потребує прийняття негайних заходів. Однак для можливостей реалізацій таких мір необхідно усвідомлення як молоддю, так і всім суспільством глибини і важливості екологічних проблем, що назріли. Необхідно сформувати певну екологічну культуру, в основу якої покласти принципи гуманної мудрості. У такому разі екологічна культура стане принципом орієнтації цінностей суспільства і молоді на захист природи, людини, суспільства, духовної сфери суспільства. Формування екологічної культури суспільства не можливе без фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності.

Список використаних джерел:

1. Капітон В. П. Природа філософського знання: навч. посібник / В. П. Капітон, Л. М. Табінська, В. І. Шубін. – Дніпропетровськ, 2003. – 235 с.
2. Кондратьев И. М. Анализ идеи как формы творческого мышления субъекта познания / Кондратьев И. М. // Проблемы философии. – 1986. – № 67. – С. 21–26.
3. Моисеев Н. Н. Человек и ноосфера / Н. Н. Моисеев. – М.: Мол. Гвардия, 1990. – 351 с.
4. Подольська Є. А. Культурологія: навч. посібник / Є. Подольська, В. Лихвар, К. Іванова. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 288 с.
5. Про концепцію екологічної освіти в Україні. Рішення Колегії Міністерства освіти та науки України № від 13/6-9 від 20.12.2001 // «Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України». – № 7, квітень, 2002 р. – С. 3.
6. Складановська М. Г. Людина і світ. Вступ до екологічної психології: навч. посібник / М. Г. Складановська. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2004. – 130 с.
7. Швалб Ю. М. К проблеме определения экопсихологических систем / Швалб Ю. М. // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка. – 2003. – Т. 7. – Ч. 1. – С. 426-433.